НОВАЯ ЭРА НАУКИ И ЗНАНИЙ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ
global-science-review.com
editor@global-science-review.com

NEMIS TILINI O‘QITISHDA O‘QUVCHILARNING YOZMA NUTQ KOMPETENSIYASINI LOYIHA ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI

Sabrinabonu Sayfullayeva
Buxoro davlat universiteti lingvistika (nemis tili) yo’nalishi magistranti
Buxoro, O‘zbekiston
Elektron pochta:sayfullayeva014@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada nemis tilini o‘qitishda o‘quvchilarning yozma nutq kompetensiyasini loyiha asosida takomillashtirish metodikasi yoritiladi. Tadqiqotning maqsadi guruh loyihasi doirasida individual yozish, o‘zaro fikr bildirish va matnni tahrirlash faoliyatlarini birlashtiruvchi o‘qitish modelini taklif etishdir. Nazariy asos sifatida CEFR tavsiflari, loyiha ta’limi tamoyillari va yozish jarayoniga oid metodik manbalar maqsadli tahlil qilinadi. Taklif etilgan model kommunikativ vazifani aniqlash, axborot yig‘ish, rejalashtirish, dastlabki matnni yozish, fikr olish, tahrirlash va mahsulotni taqdim etish bosqichlarini qamrab oladi. A2–B1 darajasidagi o‘quvchilar uchun “Buxoroga xush kelibsiz” loyihasi, nemischa topshiriqlar hamda individual yozma ishni baholash mezonlari ishlab chiqiladi. Har bir ishtirokchining yozma hissasini kuzatish uchun dastlabki nusxa, yakuniy matn va tahrir izohlarini jamlovchi portfel tavsiya etiladi. Maqolaning amaliy ahamiyati loyiha mahsuloti bilan individual yozish jarayonini bog‘lashga qaratilgan tavsiyalarda namoyon bo‘ladi. Ish nazariy va metodik xususiyatga ega bo‘lib, unda tajriba natijalari yoki statistik samaradorlik ko‘rsatkichlari keltirilmaydi. Modelni kelgusida mustaqil yozma topshiriqlar va taqqoslash guruhi yordamida bosqichma-bosqich tekshirish tartibi taklif etiladi.

Kalit so‘zlar: nemis tili, yozma nutq kompetensiyasi, loyiha asosida o‘qitish, hamkorlikda yozish, tahrirlash, o‘zaro fikr-mulohaza, mezonli baholash.

Аннотация. В статье рассматривается методика совершенствования письменной речевой компетенции учащихся при обучении немецкому языку на основе проектной деятельности. Цель работы заключается в разработке модели, объединяющей индивидуальное письмо, взаимную обратную связь и редактирование текста в рамках группового проекта. Теоретическую основу составляют дескрипторы CEFR, принципы проектного обучения и методические материалы, посвящённые процессу письма. Используется целенаправленный анализ источников с последующим моделированием учебной последовательности. Предлагаемая модель включает определение коммуникативной задачи, сбор информации, планирование, создание черновика, получение обратной связи, редактирование и представление продукта. Для учащихся уровней A2–B1 разработан проект «Добро пожаловать в Бухару», предложены задания на немецком языке и критерии оценки индивидуальных письменных работ. Для фиксации вклада участника рекомендуется портфолио, содержащее первоначальный вариант, итоговый текст и пояснения к исправлениям. Практическая значимость работы состоит в согласовании группового продукта с индивидуальным процессом письма. Статья имеет теоретический и методический характер, эмпирические результаты не приводятся. Предлагается процедура проверки модели посредством самостоятельных письменных заданий и сопоставления результатов с данными группы сравнения.

Ключевые слова: немецкий язык, письменная речевая компетенция, проектное обучение, совместное письмо, редактирование, взаимная обратная связь, критериальное оценивание.

Abstract. This article proposes a systematic methodology for improving learners' written communicative competence through project-based learning in German language classes. It aims to develop an instructional model connecting individual writing, peer feedback, and text revision within a collaborative project.

The theoretical framework draws on CEFR descriptors, project design principles, and methodological resources addressing the writing process. Sources are analysed to inform the proposed teaching sequence. The model includes identifying a communicative task, collecting information, planning, drafting, receiving feedback, revising, and presenting a final product. A project entitled Welcome to Bukhara illustrates its application with learners at A2–B1 levels. German writing tasks and assessment criteria are provided. A portfolio containing initial drafts, final texts, and revision explanations documents individual contributions. The article offers a theoretical and methodological proposal rather than empirical evidence of effectiveness. It outlines a procedure for subsequent evaluation using independent writing tasks and a comparison group under comparable conditions.

Keywords: German language, written communicative competence, project-based learning, collaborative writing, revision, peer feedback, criterion-based assessment.

Kirish.

Nemis tilida yozma muloqot qilish o‘quvchidan fikrni tushunarli bayon etish, matn turiga mos tuzilmani tanlash va o‘quvchiga zarur axborotni yetkazishni talab etadi. Grammatik mashqni to‘g‘ri bajarish bilan mustaqil matn yaratish o‘rtasida metodik farq mavjud: ikkinchi holatda til birliklarini tanlash, mazmunni tartiblash va yozilgan matnni qayta ko‘rib chiqish vazifalari ham yuzaga keladi. Shuning uchun yozishga o‘rgatishda matnning kim uchun va qanday maqsadda yaratilayotganini aniq ko‘rsatish muhim.

Loyiha asosida tashkil etilgan yozma topshiriqda o‘quvchi muayyan mahsulot tayyorlaydi: sayyohlik qo‘llanmasi, tavsiyanoma, elektron xat yoki sinf jurnali. Bunday vazifa matnni rejalashtirish va qayta ishlash uchun mazmuniy asos yaratishi mumkin. Biroq chiroyli bukletning o‘zi individual yozma kompetensiya rivojlanganini ko‘rsatmaydi. Agar barcha matnni guruhdagi bitta o‘quvchi yozsa, qolgan ishtirokchilarning til ko‘nikmasini baholash qiyinlashadi. Shu sababli loyiha

jarayonida har bir o‘quvchining yozma hissasi alohida kuzatilishi kerak. Tadqiqotning maqsadi nemis tilini A2–B1 darajasida o‘qitishda loyiha faoliyati bilan matn yaratish va tahrirlash jarayonini bog‘laydigan metodik modelni ishlab chiqishdir. Asosiy savol quyidagicha qo‘yiladi: guruh loyihasida har bir o‘quvchining mustaqil yozishi, fikr-mulohazadan foydalanishi va matnini yaxshilashi qanday tashkil etiladi?

Nazariy asoslar va tadqiqot yondashuvi

CEFRning 2020-yilgi qo‘shimcha jildida A2 darajasi uchun sodda gaplarni oddiy bog‘lovchilar yordamida birlashtirish, B1 darajasi uchun esa tanish mavzularda izchil bog‘langan matn yaratish tavsiflanadi (Council of Europe, 2020, p. 66). Bu farq o‘quv topshiriqlarini darajaga moslashtirishga asos bo‘ladi: A2 bosqichida sodda tavsif va axborot ketma-ketligiga, B1 bosqichida esa fikrlar o‘rtasidagi aloqaga hamda tavsiyani qisqa asoslashga e’tibor qaratish mumkin. Ushbu maqoladagi topshiriq hajmlari va ball tizimi muallifning metodik taklifi bo‘lib, CEFRning rasmiy me’yorlari hisoblanmaydi.

PBLWorks modelida mazmunli muammo, davomli izlanish, hayotiy vaziyat bilan bog‘liqlik, o‘quvchi tanlovi, refleksiya, fikr-mulohaza asosida qayta ishlash va mahsulotni sinfdan tashqaridagi auditoriyaga taqdim etish loyiha dizaynining asosiy elementlari sifatida ko‘rsatiladi (PBLWorks, n.d.). Ushbu tamoyillar nemis tili darsiga moslashtirilganda loyiha markaziga yozma kommunikativ vazifa qo‘yiladi. Mahsulotning dizayni matn mazmuni va tushunarliligiga xizmat qilishi lozim. Goethe-Institutning “Das Deutsch-Logbuch” qo‘llanmasida hamkorlikda yozish topshiriqni tushunish, g‘oya yig‘ish, matnni rejalashtirish, yozish, qayta o‘qish, zarur tahrirlarni kiritish va o‘zaro fikr bildirish bilan bog‘lanadi (Morvai & Veress, 2023, pp. 12–13). Mazkur ketma-ketlikni loyiha davomida bir necha marta qo‘llash mumkin. O‘qituvchi esa o‘quvchi o‘rniga matn yozib bermasdan, savollar va qisqa til tayanchlari orqali yordam ko‘rsatadi.

Maqolada uchta metodik manba maqsadli tahlil qilinib, ularning loyiha topshirig‘i, yozish jarayoni va baholashga tegishli jihatlari qiyoslandi. Bu tizimli adabiyotlar sharhi emas. Tahlil asosida o‘qitish modeli, namunaviy loyiha va individual yozma ish uchun rubrika ishlab chiqildi. Taklif etilayotgan modelning o‘ziga xos jihati guruh mahsulotini individual matnlar portfeli bilan bog‘lashidir. Ushbu yondashuvning samaradorligi alohida pedagogik tajribada tekshirilishi zarur.

Yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish modeli

Modelda yozma nutq kompetensiyasi beshta kuzatiladigan yo‘nalishda talqin qilinadi: kommunikativ vazifani bajarish, fikrlarni izchil bog‘lash, mos leksik birliklarni tanlash, grammatik va imloviy vositalardan foydalanish hamda matnni qayta ishlash. Loyiha shu yo‘nalishlarning har biri uchun individual faoliyat va tekshiriladigan yozma dalil yaratishi kerak.

Birinchi bosqichda o‘qituvchi muammo, adresat va mahsulotni belgilaydi. Masalan, “Buxoroga ilk bor kelgan nemis tilida so‘zlashuvchi mehmon uchun qanday qisqa qo‘llanma tayyorlaymiz?” savoli beriladi. O‘quvchilar qo‘llanma bo‘limlarini tanlaydilar. O‘qituvchi oldindan matn turi, taxminiy hajm, til maqsadlari va baholash mezonlarini tushuntiradi.

Ikkinchi bosqich axborot yig‘ish va til tayyorgarligidan iborat. O‘quvchilar bir necha ishonchli materialdan kerakli ma’lumotni ajratib, manba qaydini yuritadilar. Matnni tayyor holda ko‘chirish o‘rniga, asosiy fikrlarni kalit so‘zlar orqali yozadilar. O‘qituvchi vazifaga mos leksik birikmalar, gap modellari va qisqa namunaviy matnlarni taqdim etadi. Namuna matn tuzilishini tushunishga xizmat qiladi; uning mazmunini aynan takrorlash talab etilmaydi.

Uchinchi bosqichda har bir o‘quvchi reja tuzib, o‘z bo‘limining dastlabki nusxasini yozadi. Masalan, reja “joy nomi — u yerda nima qilish mumkin — tashrif buyuruvchiga tavsiya” ko‘rinishida bo‘lishi mumkin. O‘qituvchi ayni vaqtda barcha xatolarni tuzatishga urinmaydi; avval matnda zarur axborot borligi va o‘quvchi uni tushuna olishiga e’tibor qaratadi.

To‘rtinchi bosqichda juftliklar matn almashadilar. Fikr-mulohaza oldindan berilgan savollar asosida yoziladi: “Qaysi ma’lumot tushunarli?”, “Qayerda izoh kerak?”, “Qaysi gapni boshqacha bog‘lash mumkin?”. Fikr bildiruvchi tayyor matnni almashtirib yozmaydi, balki muayyan joyni ko‘rsatib, taklif beradi. O‘qituvchi tengdosh tavsiyalaridagi til xatolarini ham nazorat qiladi.

Beshinchi bosqichda muallif matnini tahrirlaydi va muhim o‘zgarishlardan ikkitasini izohlaydi. Tekshirish avval mazmun hamda tuzilishga, keyin leksika, grammatika va imloga qaratiladi. Zarur bo‘lsa, o‘quvchi oldingi bosqichga qaytib, qo‘shimcha axborot topadi. Shunday qilib, jarayon qat’iy bir yo‘nalishdagi ketma-ketlik bilan cheklanmaydi.

Oltinchi bosqichda individual bo‘limlar umumiy mahsulotga birlashtiriladi. Qo‘llanmani boshqa guruh o‘quvchilari yoki nemis tili o‘qituvchisi o‘qib, tushunarlilik haqida qisqa yozma fikr berishi mumkin. Yakunda o‘quvchilar qaysi tahrir matnni yaxshilaganini va keyingi yozma ishda nimaga e’tibor berishini qayd etadilar. Portfelda reja, dastlabki nusxa, olingan fikr-mulohaza, yakuniy matn va refleksiya saqlanadi.

Buxoroga xush kelibsiz loyihasini tashkil etish

“Willkommen in Buchara!” loyihasi A2–B1 darajasidagi o‘quvchilar uchun to‘rtta 80 daqiqalik darsga mo‘ljallangan namunaviy ishlanmadir. Guruhlar 3–4 kishidan tuziladi. Yakuniy mahsulot nemis tilidagi kichik qo‘llanma bo‘lib, unda diqqatga sazovor joylar, milliy taomlar, sayr yo‘nalishi va mehmon uchun amaliy tavsiyalar beriladi. Har bir ishtirokchi alohida bo‘lim yozadi va boshqa ishtirokchining matniga yozma fikr bildiradi.

Dars	Vaqt taqsimoti va yozma natija
1-dars	Muammo va mezonlar 15 daqiqa; namuna tahlili 20; axborot yig‘ish 25; individual reja va kalit so‘zlar 20.
2-dars	Til tayanchlari bilan mashq 15 daqiqa; individual qoralama 40; juftlikda o‘qish 15; o‘qituvchi maslahati 10.

Dars	Vaqt taqsimoti va yozma natija
3-dars	Fikr-mulohaza yozish 20 daqiqa; mazmuniy tahrir 25; tilni tekshirish 25; o‘zgarishlarni izohlash 10.
4-dars	Bo‘limlarni birlashtirish 20 daqiqa; tashqi o‘quvchi fikri 20; yakuniy tahrir 20; refleksiya va baholash 20.

1-jadval. Loyiha darslarining vaqt taqsimoti va yozma natijalari

A2 darajasida har bir o‘quvchiga 60–80 so‘zli sodda tavsif, B1 darajasida esa 100–130 so‘zli tavsif va asoslangan tavsiya yozish taklif etiladi. Bu hajmlar loyiha uchun tavsiya etilgan mo‘ljaldir. O‘quvchilarning tayyorgarligi va dars vaqti hisobga olinib, ular o‘zgartirilishi mumkin. B1 bosqichida qo‘shimcha ravishda sayohat rejasini do‘stiga tushuntiruvchi elektron xat yozdirish matn turi va adresatni o‘zgartirib mashq qilish imkonini beradi.

B1 darajasi uchun topshiriq namunasi: „Schreiben Sie für unseren Reiseführer einen Text mit 100–130 Wörtern. Stellen Sie einen Ort in Buchara vor. Beschreiben Sie, was Gäste dort machen können, und geben Sie zwei Tipps. Begründen Sie mindestens einen Tipp. Verwenden Sie passende Verbindungen zwischen den Sätzen.“

A2 bosqichida „In Buchara gibt es …“, „Hier kann man …“, „Besuchen Sie …“ kabi tayanchlar berilishi mumkin. B1 bosqichida „Ich empfehle Ihnen …, weil …“ va „Wenn Sie … möchten, können Sie …“ kabi tuzilmalar qo‘llanadi. O‘quvchi tayyor bo‘lgani sari yordam kamaytiriladi. Grammatik shakl mazmunga mos kelganda ishlatiladi; bog‘lovchini faqat belgilangan sonni to‘ldirish uchun kiritish talab qilinmaydi.

Tahrir bo‘yicha kichik misol: dastlabki matn „Am Nachmittag wir besuchen den Markt. Wir kaufen Obst. Wir essen dort.“ shaklida bo‘lishi mumkin. Uni „Am Nachmittag besuchen wir den Markt. Dort kaufen wir Obst und essen eine Kleinigkeit.“ tarzida qayta ishlash gap boshidagi hol bilan bog‘liq so‘z tartibini tuzatadi va takrorni kamaytiradi. Bu muallif tuzgan o‘quv misoli bo‘lib, haqiqiy o‘quvchining ishidan olinmagan.

Individual yozma ishni baholash mezonlari

Baholashda individual yakuniy matn va uning yaratilish jarayoni asosiy dalil sifatida olinadi. Guruh qo‘llanmasining tashqi ko‘rinishi yoki og‘zaki taqdimotdagi faollik yozma kompetensiya balliga qo‘shilmaydi. Ular zarur bo‘lsa alohida baholanadi. Quyidagi besh mezonning har biri 0–4 ball bilan baholanadi; eng yuqori natija 20 ballni tashkil etadi. Rubrika ushbu maqola uchun ishlab chiqilgan va uni amaliyotdan oldin namuna matnlarda sinab ko‘rish tavsiya etiladi.

Mezon	**4 ball uchun kuzatiladigan belgi**
Vazifa va adresatga moslik	Barcha mazmuniy bandlar bajarilgan; matn turi, murojaat usuli va tavsiyalar o‘quvchiga mos.
Izchillik va bog‘lanish	Axborot mantiqiy tartiblangan; gaplar va zarur paragraflar mos vositalar bilan bog‘langan.
Leksik moslik	Mavzuga mos so‘z va birikmalar ishlatilgan; leksik tanlov ma’noni aniq yetkazadi.
Grammatika va imlo	Darajaga mos tuzilmalar asosan to‘g‘ri; xatolar mazmunni tushunishga to‘sqinlik qilmaydi.
Tahrirlash va refleksiya	Muallif mazmun yoki tilga oid asosli o‘zgarishlar kiritgan va ularning sababini tushuntirgan.

2-jadval. Individual yozma ishni baholash mezonlari

Barcha mezonlar uchun quyi ballar quyidagicha talqin qilinadi: 3 ball — talab asosan bajarilgan, ayrim kamchiliklar mavjud; 2 ball — talab qisman bajarilgan, sezilarli yordam yoki qayta ishlash zarur; 1 ball — talabning ayrim belgilari bor, ammo asosiy qiyinchiliklar saqlangan; 0 ball — tegishli dalil yo‘q yoki talab bajarilmagan. O‘qituvchi bu umumiy tavsiflarni A2 va B1 darajalari uchun alohida namuna matnlar bilan aniqlashtiradi. Xatolar sonidan tashqari ularning tushunarlilikka ta’siri ham hisobga olinadi.

Metodik muhokama va tajriba orqali tekshirish

Modelning kutilayotgan afzalligi yozishga aniq maqsad berishi va o‘quvchi matnini bir necha bosqichda qayta ko‘rib chiqishiga sharoit yaratishidir. Bunda individual bo‘lim va portfel har bir ishtirokchining ishini kuzatishga yordam beradi.

Asosiy cheklovlar dars vaqti, o‘quvchilarning turlicha tayyorgarligi va tengdosh fikrining har doim ham to‘g‘ri bo‘lmasligidir. Shu sababli murakkab loyihadan oldin qisqa juftlik tahriri mashqlari o‘tkazilishi, vazifa hajmi esa guruh imkoniyatiga moslashtirilishi lozim. Metodikaning ta’sirini tekshirish uchun kelgusida boshlang‘ich va yakuniy mustaqil yozma topshiriqlarni qiyoslash tavsiya etiladi. Ularning mavzusi boshqa, ammo matn turi, hajmi, murakkabligi, bajarish vaqti va yordam shartlari tenglashtiriladi. Mustaqil topshiriqlar to‘rt mahsulot mezoni bo‘yicha 16 ballik tizimda baholanadi; tahrirlash mezoni loyiha portfeli bo‘yicha alohida tahlil qilinadi. Bu ajratish tahrirsiz nazorat ishi bilan loyiha jarayonini bir xil ko‘rsatkich sifatida aralashtirmaslik uchun zarur.

Imkon bo‘lsa, o‘qitish vaqti hamda boshlang‘ich darajasi o‘xshash taqqoslash guruhi olinadi. Ishlar ismsiz kodlanib, ikki baholovchi tomonidan tekshiriladi; katta tafovutlar qayta ko‘rib chiqiladi. Natijalar qayd etilganda ishtirokchilar soni, ta’lim sharoiti, loyiha davomiyligi, baholash kelishuvi va individual o‘zgarishlar ko‘rsatilishi lozim. Taqqoslash guruhisiz kuzatilgan o‘sishni faqat loyiha metodining ta’siri bilan izohlash mumkin emas. Mazkur maqolada bunday tekshirish o‘tkazilmagani uchun samaradorlik foizlari yoki statistik xulosalar berilmaydi.

Xulosa. Nemis tilini o‘qitishda o‘quvchilarning yozma nutq kompetensiyasini loyiha asosida rivojlantirish zamonaviy pedagogikaning eng dolzarb yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u kommunikativ maqsad, individual yozish, o‘zaro fikr-mulohaza (*peer feedback*) va qayta tahrirlash jarayonlarini yagona tizimga birlashtirishni talab etadi. Taqdim etilgan metodik modelda guruh mahsuloti har bir ishtirokchining alohida matni va portfeli asosida shakllantirilishi orqali o‘quvchining shaxsiy hissasi va til ko‘nikmasini xolisona kuzatish imkoniyati yaratiladi.

“Buxoroga xush kelibsiz” (*Willkommen in Buchara!*) loyihasi ushbu nazariy yondashuvni A2–B1 darajalariga amaliy jihatdan moslashtirishning samarali

namunasi bo‘lib xizmat qiladi. Uni o‘quv jarayoniga tatbiq etish quyidagi muhim natijalarni beradi:

Avtonom va ongli yondashuv: O‘quvchilarda nafaqat til birliklarini o‘zlashtirish, balki matnni rejalashtirish, tanqidiy tahrirlash va o‘z-o‘zini baholash (metakognitiv) qobiliyatlari shakllanadi.

Fasilitatorlik va ijtimoiy ko‘nikmalar: O‘qituvchining an’anaviy bilimlarni uzatuvchidan yo‘naltiruvchi (fasilitator) va maslahatchiga aylanishi hamkorlikda ishlash, fikrlarni asoslash hamda *soft skills* kabi muhim ijtimoiy ko‘nikmalarni rivojlantiradi.

Madaniyatlararo muloqot (*Interkulturelle Kompetenz*): O‘z ona yurtining tarixi, madaniyati va turizm salohiyatini nemis tilida yoritish o‘quvchilarning milliy o‘zligini anglagan holda chet tilida erkin muloqot qilishiga zamin yaratadi.

Shunday qilib, modelni amaliyotda qo‘llashda topshiriq hajmi va til tayanchlari o‘quvchilarning imkoniyatlariga moslashtirilishi, yozma natija esa ishlab chiqilgan aniq mezonlar orqali baholanishi lozim. Kelgusida ushbu metodikaning samaradorligini boshlang‘ich va yakuniy mustaqil yozma topshiriqlarni taqqoslash guruhi ishtirokida empirik jihatdan sinovdan o‘tkazish nazariy xulosalarni amaliy statistik dalillar bilan boyitishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. **Council of Europe**. (2020). Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment—Companion volume. Council of Europe Publishing. https://rm.coe.int/common-european-framework-of-reference-for-languages-learning-teaching/16809ea0d4
2. **Morvai, E., & Veress, B**. (2023). Das Deutsch-Logbuch: Vertieftes Lernen – nachhaltiger Lernerfolg.

   Goethe-Institut Ungarn.

   https://www.goethe.de/prj/dlp/dlapi/v1/index.cfm?endpoint=/tlm/download&file_ID=18954&tlm_ID=4287

3. **PBLWorks. (n.d.). Gold standard PBL**: Essential project design elements.https://www.pblworks.org/gold-standard/pbl-project-design
4. **Hedge, T.** (2005). *Teaching and Learning in the Language Classroom*. Oxford University Press. (Yozish ko‘nikmasini o‘qitish bosqichlari va jarayon yondashuvi uchun).
5. **Stoller, F. L.** (2006). Project work: A means to language and content integration. In *Methodology in Language Teaching: An Anthology of Current Practice* (pp. 320–328). Cambridge University Press. (Loyiha ta'limining til va mazmun integratsiyasidagi o‘rni uchun).
6. **Byram, M.** (1997). *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Multilingual Matters. (Madaniyatlararo muloqot kompetensiyasini shakllantirish uchun).
7. **Scrivener, J.** (2011). *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*. Macmillan. (Dars jarayonida o‘qituvchining fasilitatorlik roli va amaliy topshiriqlar uchun).
8. **Jalolov, A. J.** (2012). *Chet tili o‘qitish metodikasi*. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. (Mahalliy metodik yondashuvlar va prinsiplar uchun).